

Korset och Kronan

Nr 140/2023

Jesus säger: Håll fast vid
det du har så att ingen
kommer och tar din krona
(Upp. 3:11)

Martin Chemnitz (13)

Läran om ämbetet. Sidhänvisningar ges till *Loci Theologici*, övers. av J.A.O. Preus, vol. 8 i ”*Chemnitz’s Works*”, CPH 1989/2007. Jag refererar ibland fritt vad men ger i regel citat. Tecknen // // används nu för de långa citaten. Ibland används kursiv stil för att framhäva något särskilt. Dessa betoningar liksom rubriker är satta av mig. Tecknen [...] anger att det är min kommentar.

* * *

Om ämbetet. Bakgrunden hos Melanchton.

Chemnitz har ett långt avsnitt om ”lärare och åhörare i kyrkan” där han särskilt behandlar *det bibliska läroämbetet*. Chemnitz går igenom följande delar av ämbetet (s. 1312):

1. Kallelsen
2. Förmågan att lära
3. Trohet och uthållighet mot vargarna
4. Gåvor
5. Fromhet i livet

Kyrkblad för S:t Martins och S:t
Petri församlingar, Evangelisk-Lutherska
Kyrkan i Sverige. Red. Sten Rydh.
Nr 140, 12 maj 2023.

Ordet om korset är en
dårskap för dem som går
förlorade, men för oss som
blir frälsta är det en Guds
kraft (1 Kor. 1:18)

Den gode herden
leder sina får (Joh. 10)

Men eftersom Chemnitz utgår från *Melanchtons* text skall jag först ta fram några viktiga punkter från denne. I kapitlet om kyrka och ämbete behandlas dessa båda som en enhet, och därför blir det här vissa upprepningar från tidigare artiklar om kyrkan.

Det som särskilt gör att Melanchtons text är så viktig är att han betonar, att det bibliska ämbetet inte är som ämbetena i det världsliga riket. I ett kungarike eller en republik kan och bör de som regerar fastställa lagarna och tolka dem. Så vill man också göra inom den påviska kyrkan, säger Melanchton. Man har förvandlat kyrkan till ett världsligt rike, där påvens och koncilierna anses ha rätt att tolka Bibeln auktoritativt. Men så får det inte vara i den rätta kyrkan, skriver Melanchton. Där måste *Guds ord* (= *evangeliet*) vara den enda domaren. Därför avvisar också Melanchton här med kraft läran om den s.k. apostoliska successionen som om den obrutna handpåläggnings-kedjan skulle vara avgörande för biskopsämbetet. Istället hänvisar Melanchton till att *det rätta ämbetet* är där Guds ord lärs rent och klart oavsett

om man där är få eller många. Det är kyrkan som har rätt och makt att kalla präster och som skall avsätta dem om de lär falskt. Här hänvisar Melanchton till Paulus ord i Galaterbrevet 1:9. Biskopar som inte följer ordet skall vara förbannade.

Detta som Melanchton så tydligt och kraftfullt lägger fram här i sina berömda Loci är Skriftens egen lära. Det var den lära Martin Luther på nytt upptäckte genom Guds nåd. Det är den lära som den lutherska bekännelsen för fram och som Martin Chemnitz med så stor fasthet, kunskap och lärdom undervisar om och bekänner sig till. Detta skall vi närmare undersöka i kommande nummer av "Korset och Kronan". Låt oss nu först lyssna till Melanchton!

Melanchtons text

(Loci, s. 1287-1301)

// Men vid denna tid var prästerna, fariséerna och saducéerna i konflikt med Guds ord. Fastän de hade kontrollen var de inte medlemmar av kyrkan, enligt ordet "Om någon lär ett annat evangelium, må han vara förbannad" (Gal. 1:8).

Så var det också på Elias tid då kyrkan bestod av Elia, Elisa och deras åhörare, men kyrkan var därför *inte utan sitt ämbete*. Ty profeterna själva var evangeliets tjänare och de hade några troende präster med sig. [Melanchton talar här särskilt om de sjutusen som inte böjt knä för Baal.] ... Vi får inte föreställa oss kyrkan utan en viss kunskap om Kristus och *inte utan något ämbete*. Kyrkan är inte en sådan samling där det varken finns någon kunskap om löftet om Kristus eller där *det evangeliska ämbetets* röst saknas. Därför är inte Aristides, Cicero och andra sådana [hedningar] medlemmar av kyrkan, trots att de hade enastående borgerliga dygder, vilka Gud ger till styresmännen i samhället. Detta gör han så länge han vill att mänskligheten skall bestå i detta livet. Men detta visar att det måste finnas kunskap om

Kristus i Guds kyrka (se Joh. 3:18, 36, Joh. 17:17, 1 Kor. 1:21, Rom. 10:14).

Enligt Ef. 4:11 sitter Kristus på Guds högra sida och "ger några till profeter, några till apostlar, några till herdar och lärare". Och han säger tydligt att evangeliets ämbete måste bevaras så att det inte "drivs omkring av olika vindkast i läran" (jfr v. 14). Det är precis som när hedningarna inte har Guds ord och därför faller i förskräckliga förvillelser och så småningom tänker ut många gudar, olika varsel och vidunderliga sätt för sin gudsdyrkan. Samma sak händer med villolärarna (*heretikerna*), t.ex. manikeerna, anabaptisterna m.fl., eftersom de överger Guds ord. // (s. 1288f)

Man bör lägga märke till att Melanchton här talar om *evangeliets ämbete* i betydelsen Guds ord och sakrament (ämbetet i *abstrakt* mening). Men han knyter alltid detta till det *konkreta* ämbetet i kyrkan, eftersom Guds ord skall förvaltas offentligt av de präster som är rätteligen kallade.

Melanchton fortsätter: // Därför skall vi veta att Guds kyrka är den församling som är bunden till *det evangeliska ämbetets* röst. Utanför denna församling, där evangeliets röst inte ljuder finns ingen åkallan av Kristus och inga arvingar till det eviga livet, såsom det är skrivet: "Det finns inget annat namn ... varigenom vi kan bli frälsta" (Apg 4:12). ...

Därför lägger Jesaja till orden: "Till lagen och vittnesbördet. De som inte talar i enlighet med detta ord skall inte se morgonljuset." (Jes. 8:20)...

Sedan måste vi också tillägga, att Gud är verksam i *detta ämbete*, d.v.s. genom evangeliet när det hörs, läses och när man tänker på det. Han rör våra sinnen genom den helige Ande och han vill att vi skall erkänna det, bli förnyade och få evigt liv genom detta. Ty så står det skrivet: "Evangeliet är Guds kraft till frälsning för var och en som tror" (Rom. 1:16) och "Det nya förbundet är Andens ämbete" (2 Kor. 3:8). Dessa

punkter innehåller den frälsande läran och trösten, som innebär att vi vet att det är löftet om evigt liv som verkligen bärs fram på detta sätt genom ordet. // (s. 1289f)

Det är mycket viktigt att prästämbetet verkligen är ett evangeliskt ämbete, där läran om rättfärdiggörelsen genom tron allena står i centrum. Därefter skall också alla andra artiklar i den kristna läran förkunnas. De utgör tillsammans ett odelbart helt, som Luther så ofta påpekar. När den lutherska huvudbekännelsen, Augsburgska bekännelsen (Augustana), talar om *”evangeliets lära”* i artikel 7 om kyrkan, ställs denna lära i motsats till människostadgar. Det var också Melancton som skrev denna bekännelse, som lades fram för kejsaren år 1530. Luther och alla de evangeliska ställde sig bakom den. Där står det:

”Och för kyrkans sanna enhet är det nog att vara ense i fråga om evangelii lära och förvaltningen av sakramenten. Och det är icke nödvändigt, att nedärvda människobud eller religiösa bruk eller yttre, av människor föreskrivna former för gudsdyrkan överallt äro lika” (CA 7, SKB, s. 59).

Konkordieformeln med Chemnitz som huvudförfattare betonar också starkt att Augustana är vår kyrkas huvudbekännelse. Allt vad Guds ord lär skall också läras i kyrkan offentligt genom prästämbetet.

Melancton kommer så in på det konkreta ämbetet och hur dessa personer skall vara:

//Men sedan det är fastställt att evangeliets röst och ämbetet måste finnas i kyrkan uppstår frågan om personerna. Är kyrkan bunden till biskoparna och deras kollegor, som sägs vara innehavare av prästämbetet? Och vidare: är kyrkan bunden till den regelbundna successionen av biskoparna och deras kollegor?

Jag svarar: Kyrkan är bunden till det som verkligen är Guds evangelium. För att detta skall förkunnas av ämbetet reser Gud

upp vissa män från tid till tid, vilka lär det rätta, så som det sägs i Efesierbrevet 4, även om det bland dessa finns vissa som har mer ljus än andra.

Men när präster eller biskopar eller deras kollegor eller andra lär sådant som står i konflikt med evangeliet och apostlarnas lära, är det nödvändigt att följa Paulus regel: *”Om någon lär ett annat evangelium, skall han vara förbannad”* (Gal. 1:8). Utifrån denna regel kan vi döma att kyrkan inte är bunden vid vissa titlar eller någon regelbunden succession. Ty när de som är innehavare av det ordinarie ämbetet far vilse får vi inte följa dem.

Detta påstående är korrekt men ovälkommet för politiska personer som i så fall är rädda för att det uppkommer stridigheter. Därför ser de på härskare och mänskliga stater och förändrar kyrkan till att bli som ett sådant rike. ... Så inbillar sig många att kyrkan är den stora hopen av människor som underordnar sig den romerske påven. Denna hop skiljer sig från andra folk genom de ceremonier som påvarna har inrättat, och den är bunden till den regelbundna biskopssuccessionen och till den tolkning av Skriften som påven eller koncilierna har lagt fram under tidernas lopp. Ty eftersom det ofta uppstår motsättningar om vad som står skrivet säger de, att det måste finnas en annan, säker regel, som är härskarens röst. Det är precis som i ett jordiskt rike där kungens röst har auktoritet att tolka lagarna.

Sådant är möjligt bland kungar och härskare. Men det mänskliga förnuftet älskar en sådan bild av kyrkan, en bild som stämmer överens med mänskliga åsikter, och de ledande förstår att deras auktoritet ökar med ett sådant synsätt, och de anser att denna form är användbar för freden.

Men de gudfruktiga vet att det i denna imitation – eller snarare olyckliga imitation – finns det många villfarelser. Vi måste hålla med om att kyrkan är en synlig

församling, men den är inte påvens rike utan en församling som mera liknar en skola. Ty Gud vill inte att kyrkan skall vara helt och hållet gömd på dolda platser så att den är totalt okänd, utan han vill att vi skall lyssna på den. Han vill att vi skall lära känna hans Son, vår Herre Jesus Kristus. Han vill alltid bli dyrkad av någon del av människosläktet och så samla en arvedel till sin Son. Därför står det skrivet: ”*Deras ord har gått ut i hela världen*” (Ps. 19:4). Och Kristus själv säger: ”*Jag vill kungöra Herrens beslut*” (Ps. 2:7).

Därför kommer evangeliets röst och ordets ämbete att bestå, och kyrkan kommer alltid att någonstans ha en synlig församling, men denna kommer mer att likna en skola. Där råder en viss ordning med en skillnad mellan dem som undervisar och dem som lyssnar och där finns olika grader.* Några är apostlar, andra präster, andra lärare. //

[* Melancton syftar här på den mänskliga uppdelningen av ämbetet i t.ex. biskopar, prostar, präster, teologiska lärare, adjunkter, diakoner m.m. Den lutherska kyrkan lär i motsats till den romersk-katolska och andra, att det bara finns *ett gudomligt instiftat ämbete*, medan detta enligt mänsklig rätt kan delas upp i en kyrklig hierarki på olika sätt som en fri sak. Den lutherske teologen *Sarcerius* (1501-1559) har bl.a. skrivit utförligt om detta, återgivet av Tom Hardt i artikeln: *Erasmus Sarcerius om ämbetets grader och ordination*, 1993.]

// Det är också rätt att förstå orden ”*Säg det till församlingen/kyrkan*” (Matt. 18:7) om en synlig sammankomst (assembly). Men först måste vi se vilka medlemmarna i denna synliga kyrka är. Ty de som fördömer evangeliets klara sanning och utövar våld för att driva igenom uppenbara villfarelser är inte medlemmar av denna församling, om vilka det står skrivet: ”*Säg det till församlingen/kyrkan.*” Vi skall inte heller acceptera att man följer de

flesta av deras beslut. Även om det där finns många som tror rätt och har bevarat evangeliets ljus, finns det också många som öppet säger emot evangeliet antingen av svaghet eller av tvivel. Så var det också för apostlarna, som länge höll fast vid drömmen om ett världsligt rike.

Därför (frågar man): Vem är det som skall döma när det uppstår motsättningar om vad Skriften säger? Det behövs ju någon som avgör sådana stridsfrågor!

Jag svarar: Guds ord själv är domaren och till detta kommer den sanna kyrkans bekännelse. Ty det finns alltid några fromma som följer Ordet som den enda auktoriteten på domarsätet. Genom bekännelsen från dem som är starkare får de svaga hjälp, som Jesus säger [till Petrus]: ”*När du har omvänt dig, så styrk dina bröder*” (Luk. 22:32). På detta sätt måste kontroverser om läran avgöras. Fastän majoriteten inte bryr sig om den sanne domaren och den sanna bekännelsen, vilket också den gamla kyrkans exempel visar, så är det Gud själv som är kyrkans domare. Till sist avgör han stridigheterna och förstör hädarna, såsom det var när judarna gick emot Jeremia och senare också mot apostlarna. De som hädade blev till sist tillintetgjorda.

Därför är det skillnad mellan kyrkans sätt att döma och världsliga domstolar. I det civila kan en monark ensam göra uttalanden på grund av sin egen auktoritet eller på grund av den åsikt som riksdagens [senatens] majoritet har. Men i kyrkan skall man följa den del som lär i överensstämmelse med Guds ord och de trognas bekännelse, oavsett om de är fler eller färre än de ogudaktiga. Så fördömde t.ex. fäderna Paulus av Samosata och senare Arius. Domaren var då Guds ord, d.v.s. de vittnesbörd man hämtade fram från evangeliet i god tro och utan spetsfundigheter. Detta övertygade alla utom en domare som hade sina fördomar

mot detta. Men det fanns också många svaga som fick stor hjälp av de starkares beaktelse. Det var sådana som själva hade hört apostlarna och deras lärjungar och som troget hade bevarat den rätta läran som t.ex. Polycarpus, Irenaeus och Gregorius av Neocaesarea. Deras lärjungar hade hört att Logos (Ordet) verkligen betecknar en person [Joh. 1:1, ”I begynnelsen var Ordet”, Kristus]. Senare jämförde de själva med evangeliets ord och såg att detta var den naturliga betydelsen, precis som deras lärare hade sagt.// (Loci, s. 1291f)

Så långt Melancton. De ord han med sådan skärpa riktar mot den påviska kyrkans felaktiga uppfattning på 1500-talet kan i ännu högre grad sägas vara befogad i vår tid. Här är det därför på sin plats att anföra några kommentarer av Tom Hardt om ”Roms nya religion” ur en liten, men mycket viktig skrift (utg. Kyrkligt Forum, Helsingfors & Pro Veritate, Uppsala 1995).

Hardt visar här att den romersk-katolska kyrkan i sin teologi idag efter Vaticanum II står ännu längre bort från den bibliska läran även om många har menat sig se ett närmande mellan ”katolicismen” och ”lutherdomen” i vår tid.

Hardt utgår från vad ledande teologer, påvar och koncilier inom den katolska kyrkan faktiskt lär. Det är ju inte bara den officiella läran utan också den faktiska läran som är avgörande för om en kyrka har Kristi kyrkas rätta kännetecken. Det blir som inom de lutherska folkkyrkorna där präster och biskopar lär direkt i strid mot både Bibeln och beaktelsen utan att någonting händer. Inom Rom påstår man sig ha biblisk enighet, men så är inte fallet.

Därför kan man säga att det *moderna* Rom och det *moderna* Wittenberg verkligen står varandra närmare – men endast på grund av att båda kyrkorna numera inom sig har en helt annan teologi än under reformationstiden.

Tom Hardt skriver om den polske

kardinal Wojtyla, senare som påve Johannes Paulus II (påve 1978-2005), helgonförklarade 2014:

”Wojtyla framstår under denna tidigare period som en klart radikal teolog. ... Som sin huvuduppgift har Wojtyla sett en sammansmältning av den klassiska kyrkofilosofien med den nya filosofiska strömning, som bär namnet existentialism, och som argumenterar utifrån människans vilja till frihet och hävdande av sin egen tillvaro. ... [här åberopar W. teologen Lubac] Redan här kommer det avgörande anslaget, när kardinalen säger, att människan når sin persons begränsning i det Absoluta. Detta Absoluta är Gud, som icke endast är den trefalt Helige i Jerusalems tempel: ’Denne Gud bekännes av trappisten eller camaldoliten (munkar av sträng observans) i deras tystnad. Det är til honom som beduinen i öknen vänder sig i bönestunden. Och kanske även buddhisten, försjunken i meditation, då han renar sina tankar och bereder vägen till Nirvana.’ ... Ja även ateisterna har del av samma andliga erfarenheter, vilket bekräftas av ett brev av de kontemplativa munkordnarna till det andra vaticankonciliet... ’Vår tids kyrka har blivit särskilt medveten om denna sanning och i dess ljus lyckades kyrkan under det andra vaticankonciliet att omdefiniera sin egen natur.’ (s. 7-8)

Tom Hardts ingående kritik visar, att den romerska synen utgår från att ”Anden säger nya saker idag genom konciliet” (s. 10). Inte bara lagen talar i de främmande religionerna, utan där ges också, menar man, en verklig kontakt med Gud. Rom har alltså gått ett långt stycke på den väg som också finns inom hela den ekumeniska rörelsen och som heter *religionsblandning*. Var och en blir i grunden salig på sin egen tro. Jesus Kristus är inte längre den enda vägen, sanningen och livet.

Forts. i nästa nr